

Gordon Zsigmond hazatér

Kondor Vilmos:

A budapesti gengszter

Kondor Vilmos hazatért. A *hard-boiled* (kemény) krimi meghonosítója (tkp. hazai megteremtője), aki a 2008-as *Budapest noir*-ral megalapozta a később pentalógiává bővülő Bűnös Budapest-ciklust – Gordon Zsigmond, a bűnügyi újságíró 1936–1956 között, Gömbös Gyula temetésétől az októberi forradalomig göngyölt fel bűneseteket és oszt igazságot –, bár már több elbeszéléssel is gazdagította *noir*-hőse történeteinek repertoárját [lásd például a *Szélhámos Budapest* című regényt (2016)], az amerikai éveket taglaló kalandokat eddig csak két novellában osztotta meg velünk. Az *Ifjú Mariska hétköznapi halála* még a *Forrás* folyóiratban jelent meg 2011-ben [kötetben: *Magda, a bestiális Népszínház utcai mindenes* (2012), bővítve: *A haldokló részvényes* (2018)], *A haverem nélkül* című pedig a *Nyitott mondat* felkérésére íródott és a 2019. március 22-i számunkban volt olvasható. A most, az Ünnepi Könyvhétre megjelenő kötet viszont nemcsak hogy Gordon Zsigmond 1930. évi, Magyarországra való visszatérésének előzményeit és okait meséli el, de egyenesen regénynyi terjedelemben. És mivel a műfaj óshazájában játszódó történetről van szó, a magyar nyelvű írás mellett is állíthatjuk: Kondor visszatért az origóhoz. Ráadásul, ahogy a szerző az utószóban kifejti, Philadelphia, a cselekmények helyszínéül szolgáló város már az amerikai bűnregények sorában is tekintélyes kategorizáló erővel (lokalitással) bír, nem véletlen tehát, hogy a Kondor-mű ajánlója az e téren egyik legjelesebb alkotónak, David Goodisnak szól.

1929-ben járunk, Pennsylvaniában, Phillyben, a szesztilalom igazán virágzó időszakának utolsó évében, még a gazdasági világválság előtt. Gordon Zsigmond 10 éve, még gyereként hagyta maga mögött Magyarországot az apjával, miután a Lenin-fiúk meggyilkolták az anyját. A Green Béla szerkesztette *Philadelphiai Magyar Újság* (lásd *Ifjú Mariska...*) után már a *Philadelphia Inquirer* zszurnalisztája, amikor megbízást kap főnökétől, hogy épüljön be egy szeszcsempész banda-ba – na, itt kellett volna már nemet mondania Ziggynek! Mert nemcsak a nagyhatalmú Al Capone tűnik fel a közvetlen közelségében, hanem... Hát persze! Pár mindenre elszánt magyar bűnöző is – kicsi a világ! És míg a Hasított képu párbeszédképes, addig a honfitársak nem kegyelmeznek senkinek – legkisebb közös többszörös? Pedig a bokszbajnok, ifjú Gordonnak van miért és kiért aggódnia a saját bőrén kívül is, hiszen depressziós apja, Keszthelyen élő nagyapja (a korábbi-későbbi Budapest-regényeknek az olvasók által egyik legkedveltebb alakja, a lekvárfőző Mór), valamint egy szenvedélyes szerelmi társ (Myrna) élete is veszélybe kerülhet. (Utóbbi története szinte külön novella a regényben, és a „leg-noirabb”, a színeit tekintve...) A maffia köréi, ahogy az szokás, a politikaiakkal kerülnek metszésbe. Magyarnak lenni tehát külföldön is veszélyes, nem csak idehaza – és 90 éve is az volt.

Ha nagyon kukacoskodni akarnék, azt mondanám, Gordon Zsigmond személye igazából nem is fontos a regényben – akár új hőst is teremthetett volna magának Kondor az amerikai környezetben, és akkor nem kellett volna gesztusokat tennie, hogy összekesse előbbi-későbbi hőseit a fiatalkori önmagával.

De végül is mindegy, az igazi főhős számomra megint csak a város, ahogy volt ez korábban is Budapest kapcsán. (Ez egy másik bűnös város.) Szinte a szerző-elbeszélő szemé mögött leskelem a 100 évvel ezelőtti Philly térképét. Fordulok be vele utcáról utcára, belvárosból külvárosba, bokszklubokból virágboltba, vagy homoszexuális irodalmat és egyéb élvezeteket kínáló boltok és klubok ajtaján. Eszem vele az utcai kifőzdékben, ugrok föl vele villamosok peronjára, utasítom el pökhendien a német turistákat... Szóval egy otthonosan mozgó hőssel mozgok én is otthonosan (az olvasó is hazatalált) – elhiszem neki, hogy ez a nagyváros olyan, amilyen leírja, és olyanok a lakói, amiként Gordon látja őket. De nem kétfélem, lesz olyan olvasó, akit a történelmi valóságba ágyazott fiktív politikai-maffia szál tart majd éberben, vagy az a (talán túl) bonyolult játszma, amibe a téglának beépült újságíró fog, hogy kikecmeregjen a halálos helyzetből.

Az esetenkénti didaxis (a történelmi háttérismeretek előtérbe tolokodása, a tudás csapdája), a párbeszéd helyenkénti modoros sutasága és egy logikai/nyelvi buktató [a neve ellenére magyar származású gengszter, Polák Joe elcsodálkozik, amikor Gordon angolról magyarra vált a beszédben (258. o.), miközben a megelőző oldalakon (27. fejezet) Gordon Green Bélával Polák füle hallatára feltehetően nem angolul beszélgetett...] ellenére *A budapesti gengszter* a jól ismert színvonalon és ízekkel, historizáló színekkel, nem kevés humorral és anakronisztikus fricskákkal(!) szórakoztatja az olvasót. Kondor-rajongóknak bűn lenne kihagyni.

(Libri, 2019. 434 o.)

(HORNER)

Miért ne lehetne egy kislány szuperhős?

Harcos Bálint a teremtő anarchistákról

FOTÓ: MOLNÁR ADAM

Költői bemutatkozásakor ember nélküli totalításra törekedett, aztán két kötet után elhallgatott. A gyerekei születése törte meg az alkotói csendet, azóta ontja a gyerekkönyveket. Például a Szofi-történeteket, amelyeket kínaira is lefordítottak. Harcos Bálint legújabb kötete, a Dorka és az elgurult gomb tavasszal jelent meg.

TÖLGYESI GÁBOR

– *Az ezredforduló után epikus verseskötettel, majd lírai prózakötettel jelentkezett. Írt filmforgatókönyvet, operafilm-librettót, majd mintegy tíz évre eltűnt az irodalmi nyilvánosság elől. Miért?*

– Lehet, a személyiség szerkezetéből adódó oka is volt ennek, bár akkor nem volt bennem olyan szándék, hogy visszavonuljak. Halálosan komolyan gondoltam ugyan az első kötetem, a *Harcos Bálint Összes* címét, de az nem azt jelentette, hogy ez valakinek, úgymond, az összes műve volna. Egyszerűen totalitást képzeltem mögé: mit jelent valakinek az összes lehetősége, mi az önmaga összese? Fontos volt ebben az önfelszámolás: ha valaki totálissá növeli, természeti jelenséggé terjeszti ki magát, akkor meg is szűnik. E könyv végén jelenik meg a Naiv Növény szókapcsolat, amely a második könyv címe lett: e két kötet ugyanazt a kérdést célozza meg. Aztán mégis visszavonultam: elég mélyen meghasonlottam az irodalmi étellel, majd beköszöntött az alkotói válság, és nem publikáltam többet.

– *Egy sort sem írt a tíz év alatt?*

– De, folyamatosan írtam. Csak minden szétesett a kezem között, nem tudott művé válni. Három regényt kezdtem el, de különböző készségi szinteken mind felrobbant. Egy-két kötetnyi verset biztosan írtam. Ezeket a verseket visszaolvasva igazoltnak látom, hogy nem kerültek kötetbe. Hibátlanul megírt szövegek, de alkotóilag a kiütlanság dokumentumai. Néhány éve újraolvastam az egészen korai írásaimat. Döbbenet láttam: van itt egy tizenhét-nyolc éves fiú, aki nem enged, hogy az életvalóságbeli eseményei átkerüljenek a szövegekbe, és elvont, absztrakt képek mögé rejti magát. Csak egyvalaki tudta a szövegeimben ezt a falat áttörni: életem legrimerebb, brutális élményadója, az anyám. A *Naiv Növény* utáni hosszú szilenciumból aztán a kisfiam és a kislányom születése húzott ki: elkezdtem nekik írni. A gyerekirodalom végül eljuttatott addig a szabadságig, hogy tudjak igazán írni, és a szövegeimet végre kiadom a kezemből.

– *A Dorka és az elgurult gomb már a tizenharmadik a gyerekkönyvek sorában. Ha a Naiv Növény világát összehasonlítjuk a Szofi-könyvekkel, mintha két külön pályát látnánk.*

– Elfogadom, ha valaki ezt így gondolja. Én látom a kettő közös gyökerét, de a két sziget közötti tengert egyelőre nem tudom feltölteni. Valószínűleg ez lesz életem egyik nagy kihívása. Vannak zavarba ejtő alkotók, akik alvajáró biztonsággal tudták ezt megvalósítani: a klasszikusok közül Mozart, Cervantes, Shakespeare, Puskin, de a maiak között is vannak, akik képesek erre. Ezt a varázslatot azonban csak kevesen tudják megcsinálni, hogy a művekből egyszerre szülessen meg könyvtárnyi elemzés, doktori értekezés és egy egyszerű mesetörténet. A gyerekirodalomból Astrid Lindgren, René Goscinny, Csukás István vagy Weöres Sándor nevét mindenképp megemlíteném: lenyűgöz, hogy az írásaik nem avulnak, frissek tudnak maradni.

– *Hangsúlyosan gyerekirodalomról beszél, nem mesekönyvekről.*

– A mese mindig narratív, a gyerekkönyv ennél sokkal szabadabb kategória. A gyerekirodalomban egyébként ugyanazt a mintázatot láthatjuk, mint a felnőtteknek szólóan: a művek nyolcvan-kilenc-

ven százaléka bőví, egy-két százaléka pedig zseniális. Én nagy örömmel próbálom ki magamat többféle műfajban: írtam már verses lapozót, *A csupaszín oroszlánt*, meseregényt, a *Petya és Tulipánt* vagy verses mesét, *A boszorkánycicát* és *A Tigris és a Motyót*. A Szofi-könyvek műfaját már nehezebb meghatározni. Az elalvás, az átlépés misztériumát körüljáró Dorka és az elgurult gomb megint más: három hosszabb, klasszikusabb mesét tartalmaz.

– *Történeteinek főhősei többnyire lányok. Miért?*

– Ez nem direkt törekvés a részemről: egyszerűen nagyon szurkolok a kislányoknak. A Pozsonyi Pagony kiadó még akkor csapott le az első Szofi-történetre, amikor a *girl power* trendje még nem ívelt föl nálunk. Miért is ne lehetne egy kislány szuperhős? Ma már megszokott, ismert Magyarországon ez az igény: én még a kislányomból indultam ki – ő Szofi és Dorka is –, nem egy hullámtól akartam meglovagolni. De a kisfiam is több hősmennek – Petyának, Mirkónak – volt a modellje.

– *Mi az, ami bekerülhet egy gyerekkönyvbe?*

– Az volna a legfontosabb, hogy a gyerekekből induljunk ki. Mindig ott torzul el valami, ha mi felnőttként próbálunk – leereszkedve, felső perspektívából – a gyerekek világába belépni. Ne gúgyogjunk nekik, ne legyünk didaktikusak, ne kényszerítsük rájuk azt a világot, ami nem az övék. Komolyan kell vennünk őket. Ők sokkal szabadabbak, merészebbek, féktelenebbek. Teremtően anarchisták. Belépni a világukba – ez nem megy másként: meg kell találnunk azt a gyereket, aki mi voltunk egykor. Át kell verekednünk magunkat az idő bozótján, vissza, és fülelnünk kell a gyerekek szavára. Ha több időt töltünk velük, megnyílnak nekünk, és sok olyan dologba fognak beavatni minket, amire nem is számítanánk. Nemcsak az izomzatuk, a gondolkodásuk is hajlékony. Fantasztikus képzetársításaik vannak, nem is tudják, nem is veszik észre, csak szórják őket, mint a kincseket. A gyerekek világa, a gyereknyelv, a költészet, az álom, az örület, a szerelmi mámor édestestvérek: mindegyik nagyon közel van a létezés forrásvidékéhez. Ahol a jelek és a jelentések nem olyan kötöttek, mint a mi sivár, felnőtt világunkban, hanem szabadon ringanak. Sajnos ez a láva később megszilárdul. Egy életkor után a gyerekek is elkezdnek csüggesztően realisták lenni, és elkezdik az egykori „varázslataikat” értelmetlennek látni.

– *A gyerekek rengeteg minderről bátran és könyveden tudnak beszélni.*

– Igen, és valójában mi vagyunk azok szülőként, tanárként, akik szorongunk, mert nem tudjuk, pontosan mennyit bízhatunk rájuk. Magam is megtapasztaltam, egy felnőtt világa mennyire merev a gyerekekéhez képest. Ha megjelenik egy új Szofi, a kislányom mindig büszkén beviszi az óvodába. Egyszer egy ilyen napon épp guggolva öltöztettem őt, amikor a nagy térelválásztó mögül meghallottam az egyik ovis társát: anyu, megjelent az új Szofi, vedd meg nekem! Mire a válasz: dehogyan veszem meg, te fiú vagy! Különös: mintha a gyerekkönyvek fiú főhőse mindig uniszex lenne, a lány főhős viszont hangsúlyosan csak lány. Magyarországon jóval kevésbé vesznek meg olyan könyvet fiúknak, amelynek lánya a főhőse, míg ez fordítva nem igaz. Attól nem félnek, hogy egy lány elfücsököl, de attól, hogy egy fiú ellányosodik, igen. Mégis, miért félünk? A kisfiúk nem látnak az utcán lányt? Ők ugyanúgy szereplői az életüknek, mint bárki más.